

Békés megyei gyógynövény stratégia

Békés Megyei Önkormányzat

2016.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
1. Ágazati besorolás	3
2. A gyógynövényipar helyzete Magyarországon.....	3
2.1 Termelés/begyűjtés.....	5
2.2 Feldolgozás.....	7
2.3 Felhasználás	8
2.3.1 Gyógyszeripari felhasználás	9
2.3.2 Gyógyhatású készítményekben és étrend kiegészítőben történő felhasználás.....	10
2.3.3 A gyógynövény, mint turisztikai attrakció.....	12
2.3.4 Kozmetikai felhasználás	13
3. Rövid nemzetközi kitekintés	15
3.1 A tradicionális kínai gyógyítás helyzete napjainkban	15
3.2 Az indiai ájurvédikus gyógyítás	16
3.3 A japán orvoslás	17
4. Békés megye gyógynövényipar adottságai	18
4.1 Termelés / begyűjtés.....	20
4.2 Feldolgozás.....	22
4.3 Felhasználás.....	24
5. Problémák az ágazatban	25
6. Célkitűzések a megyei gyógynövényipar fejlesztésében	26
7. Akcióterv	27
7.1 Begyűjtés felfuttatása	27
7.2 Termelés felfuttatása.....	28
7.3 Települési identifikáció/specializáció.....	29
7.4 Turisztikai attrakciófejlesztés	31
7.5. Önálló kozmetikai brand kifejlesztése.....	33
7.6. Gyógyszeripari beszállítói kapcsolatok kiépítése.....	34
7.7.Étrend kiegészítők gyártásának kiépítése	35
7.8. Önálló logisztikai hálózat felépítése.....	36

1. Ágazati besorolás

Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere (TEÁOR 08) szerint:

01 Növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások

012 Évelő növény termesztése

- 0121 Szőlőtermesztés
- 0122 Trópusi gyümölcs termesztése
- 0123 Citrusféle termesztése
- 0124 Almatermésű, csonthéjas termesztése
- 0125 Egyéb gyümölcs, héjastermésű termesztése
- 0126 Olajtartalmú gyümölcs termesztése
- 0127 Italgyártási növény termesztése
- **0128 Fűszer-, aroma-, narkotikus, gyógynövény termesztése**
- 0129 Egyéb évelő növény termesztése

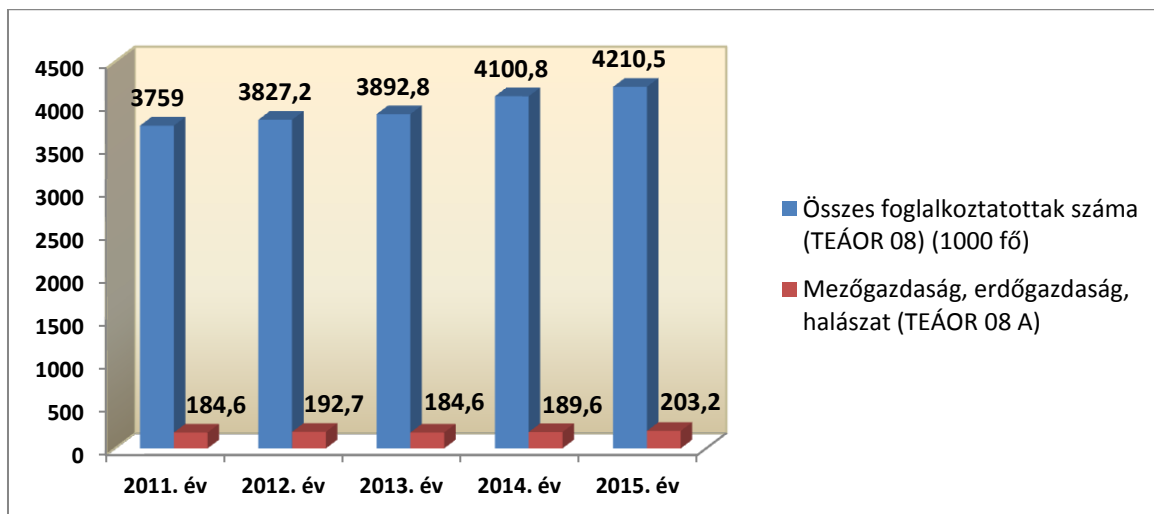
2. A gyógynövényipar helyzete Magyarországon

Általánosságban gyógynövénynek nevezzük azokat a gyógy-, aroma- és fűszernövényeket, amelyek valamely részét a bennük lévő hatóanyagok miatt gyógyítás céljára felhasználják.

A gyógynövény ágazat egy hagyományos mezőgazdasági, kertészeti ágazat, mely magában foglalja a gyógy-, aroma- és fűszernövények gyűjtését, termesztését és feldolgozását, nagymértékben hozzájárulva ezzel a hazai agrár- és élelmiszerágazat sokfunkcióssá tételéhez, tevékenységbővüléséhez. Az alapanyagok sokoldalú felhasználhatósága révén nagy jelentősége van az egészség-, kozmetikai- és vegyipar számára. Az ágazat iránt mérhető világkereslet évente nagyjából 5-7%-kal emelkedik.

Mivel specifikusan csak a fűszer-, aroma-, és narkotikus, gyógynövénytermesztésről nem lelhető fel releváns adatbázis, így a továbbiakban feltételezzük, hogy a TEÁOR 08 A-ban (mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat) megfigyelhető trendek érvényesülnek ebben az alágazatban is.

1. ábra Mezőgazdaságban, erdőgazdaságban, halászatban (TEÁOR 08 A) dolgozók létszáma az összes foglalkoztatotthoz viszonyítva országosan

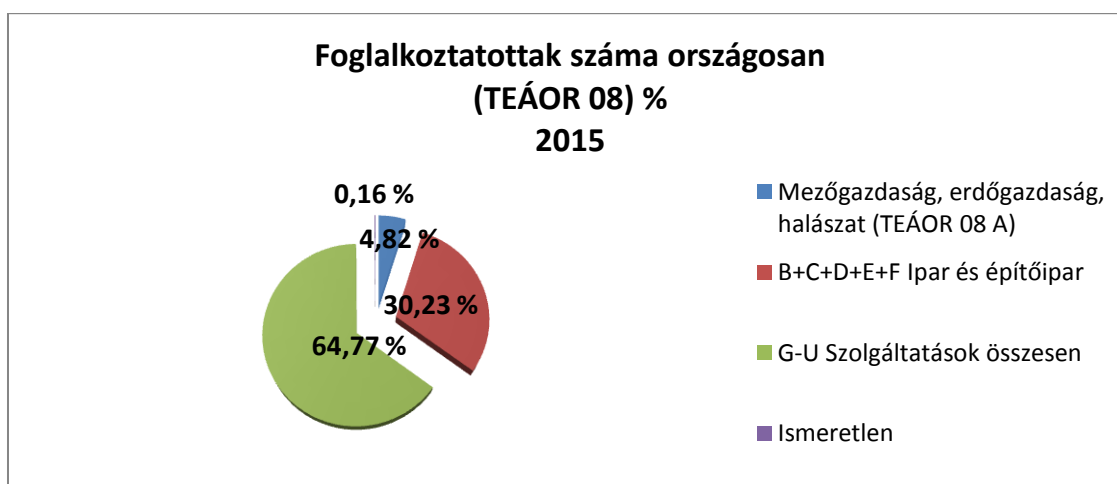

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

Az ábra alapján megállapítható, hogy a teljes foglalkoztatással hasonló ütemben növekedett a mezőgazdasági szektorban dolgozó munkavállalók száma. Az elmúlt öt év átlagában 190,94 ezer fő volt a foglalkoztatottak száma. Az egyenletes növekedést kissé a 2012-es év törte meg, amikor is nagyobb léptékű emelkedés figyelhető meg. Ezt követően 2013-ban visszaállt a 2011-es szint, és innen fokozatos növekedés jellemzi az ágazatot. A foglalkoztatás tovább bővülésével prognosztizálhatóan a jövőben is nőni fog a mezőgazdaságban, erdőgazdaságban, halászatban (TEÁOR 08 A) dolgozók létszáma.

Az ágazat súlyát jól mutatja, hogy 2015-ben az összes foglalkoztatott 4,82% -a (203,2 ezer fő) dolgozott ezen a területen.

2. ábra

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

2.1 Termelés/begyűjtés

Magyarországon az 1990-es években nagyjából 35-40 ezer tonna gyógynövénydrogot és 80-100 tonna illóolajat¹ készítették, míg jelenleg mintegy 15-20 ezer tonna száraz drogot állítanak elő és a gyógynövénygyűjtés, -termesztés becsült termelési értéke nagyjából 10 milliárd forint. Megközelítőleg 120-130 növényfaj gyűjthető, közülük a legfontosabb – mintegy 70-80 faj² - kerül rendszeres begyűjtésre. A termesztés alá bevont területek nagysága napjainkra az 1990-es évekhez (37-42 ezer ha) képest közel a felére esett vissza (18-21 ezer ha). Míg a legtöbb ország vadon termő gyógynövényeinek gyűjtésében egy-egy speciális növény túlsúlya jellemző, addig Magyarországon egy kevésbé gyakori, széles fajspektrum figyelhető meg.

Fontos, hogy hazánkban a vadon termő gyógynövények gyűjtése hatósági engedély nélkül folytatható, azonban felvásárlása engedélyhez³ kötött. Az elmaradott régiók, kistérségek számára nagy lehetőség rejlik a gyógynövények gyűjtésében, mivel a jelentősebb vadon termő állományok gyűjtési területét teljesen lefedik, így a gyógynövények szakszerű, kontrollált keretek közötti gyűjtése hozzájárulhat a népességmegtartó erejük fokozásához és segíthetik a szociális és gazdasági egyenlőtlenségek csökkentését.

A gyűjtés ugyanis számos problémával terhelt. A privatizáció következtében a szabadon bejárható gyűjtőterületek drasztikusan lecsökkentek. A magántulajdonban lévő erdőkből, legelőkről és más területekről történő gyűjtés számos konfliktust okozott már a gyűjtők és tulajdonosok között.

További gondot jelent a gyűjtés a nemzeti parkokban és a védett területeken, ami engedélyköteles tevékenység. Hasznos megoldása lehet a fennálló helyzetnek, ha megállapodások születnének a nagy magánerdő tulajdonosokkal és Nemzeti Parkokkal, törekedve a mindenki számára megfelelő kompromisszumok megkötésére.

2007-ben a gyógynövények gyűjtéséből származó jövedelem elvesztette járulégmentességét, a gyűjtőknek östermelői igazolványt kell kiváltaniuk, és bevételük után társadalombiztosítási hozzájárulást kell fizetniük.

¹ Illóolajat adó gyógynövények például a kámfor, levendula, izsóp, ánizs, kamilla, konyhakömény, édeskömény, fehérüröm, borsfű, kakukkfű stb.

² Mennyiség alapján legjelentősebb gyűjtött gyógynövények: kamilla, vadgesztenye, csalán, csipkebogyó/hús, bodzabogyó, cickafark, aranyvessző, mezei zsurló, bodzavirág, hársvirág, fagyöngy.

³ A felvásárlói engedély tulajdonosa jogosult a gyógynövények, drogok, illóolajok és zsíros olajok felvásárlására, a drog előállításához, elsődleges feldolgozásához, tartósításához és csomagolásához szükséges műveletek elvégzésére. Ezen vállalkozási forma engedélyezése önkormányzati hatáskör, de az általános követelményeken túl szakirányú képzéshez (alap-, közép-, felsőfokú gyógynövény szakirányú, illetve gyógyszerész végzettség), telephely birtoklásához, vagy bérletéhez, illetve a felvásárlói engedély országos regisztrációba vételéhez kötött.

Magyarországon a nagy hagyományokkal rendelkező gyógynövénytermesztő körzetek elsorvadtak, a felszabaduló területeket kertészeti és egyéb szántóföldi kultúrák vették át. A fennmaradt területeken termesztett fajok spektruma viszont sokkal szűkebb, mint a gyűjtött fajoké. Ennek egyik fő oka, hogy a standard minőség, mind fontosabbá válik, s a legfontosabb motiváló tényező. Az állandó minőséget csak ismert és állandó hatóanyag-összetételű növényi nyersanyaggal lehet biztosítani. Erre a vadon termő állományok többsége nem alkalmas. Hazánkban leggyakoribb termesztett gyógynövény fajok: mák, héj nélküli tök, mustár, édeskömény, máriatövis, kapor, ánizs, kamilla, koriander mag, fűszerkömény, borsikafű, cickafarkfű, levendula stb. Napjainkban körülbelül 20-25 cég foglalkozik Magyarországon gyógynövénytermesztéssel.

A gyógy- és aromanövények termesztési lehetőségei:

- Mezőgazdasági üzemekben többnyire rendelkezésre álló, gépesített gabonatermesztési technológiával. Termesztése a mezőgazdasági üzemekben rendszerint nagyobb, 50-200 hektáros egybefüggő, vagy csak részben tagolt területeken folyik.
- A kis- és középüzemi eszközrendszerrel művelhető növényfajok termesztése mezőgazdasági nagyüzemekben, de egyéni gazdálkodás keretében is, viszonylag kisebb földterületeken egyaránt folyhat (menta fajok, borsikafű, lestyán, macskagyökér, kamilla, citromfű). Néhány száz négyzetmétertől 10-100 hektárig is terjedhet.
- A speciális termesztéstechnológiát igénylő növényfajok termesztése rendszerint kisebb földterületeken, esetenként házi kertekben, háztáji gazdaságokban folyik (körömvirág, mályva fajok). Termőterület néhány száz négyzetmétertől néhány hektárig terjedhet.

Hazánk jelentősebb gyógynövényipari cégei:

SCHMIDT und CO. Kft.

A gyógynövényüzemük a Dunántúl déli részén, a horvát-magyar határhoz közel, 20 km-re Pécestől, a Dráva menti, gyógynövényekben gazdag Ormánság közelében található. 1997 óta foglalkozik gyógy- és fűszernövények termesztésével, gyűjtésével, felvásárlásával, elsődleges feldolgozásával, kereskedelmével, továbbá Melius márkanév alatt mono- és keverékteák csomagolásával és forgalmazásával. Vadon előforduló több mint száz gyógy- és fűszernövény begyűjtését (nyers és száraz állapotban) elsősorban Somogy és Baranya megyében végezik.

Silvestris

Egy professzionális, hosszú múltra visszatekintő, de innovatív közvetlen gyártó, irányítva az egész folyamatot, a vetőmag fejlesztésétől a végső leparlásig.

Nagy Mihály Gyógynövény Kft.

A céget 1991-ben családi vállalkozásként indították el. Termékkálájuk körülbelül 50-60 féle gyógynövényt tartalmaz. Évente 200 tonna szárított terméket állítanak elő ügyfelek megrendelésére. Bevételeik export hányada a kezdeti 35%-ról napjainkra 98%-ra emelkedett (Németország, Norvégia). Ügyfelek gyógyszergyarak és gyógynövény nagykereskedők. A vadontermő gyógynövények begyűjtése mellett egyre nagyobb szerepet játszik a termesztés is, melynek egyik formája a termeltetés, (120 szomszédos gazdálkodóval). Továbbá termeléssel is foglalkoznak 15 hektáros területükön. A társaság 70 %-ban vadon termő gyógynövények, zömében friss állapotban történő felvásárlásával foglalkozik.

Rózsahelyi Gyógy- és Fűszernövény Forgalmazó Kft.

A Rózsahelyi Kft. a kezdetektől fogva gyógy- és fűszernövényekkel foglalkozik, annak teljes vertikumát lefedve úgy, mint gyűjtés, termesztés, termeltetés, feldolgozás, raktározás és kereskedelem. A termesztés 90 hektár saját földön történik, továbbá 3-4000 hektáron kizárólagos termelők biztosítják a 40 különböző, közvetlen ellenőrzés alatt termesztett gyógy- és fűszernövényt. 140 gyűjtőkörzet és a romániai leányvállalat teljes egészében biztosítja az összes európai gyógynövény elérhetőségét. Évente körülbelül 1200 tonna gyógy-és fűszernövény feldolgozását és értékesítését végzik. Mintegy 190 fajta gyógynövényt forgalmaznak. Termékeiket széles körben értékesítik a gyógyszer-, likőr-, konzerv-, élelmiszeriparnak tea készítésre, gyógyszertáraknak, extrakciós üzemeknek Magyarországon és Európa szerte.

2.2 Feldolgozás

A feldolgozásnak két fajtáját különböztetjük meg a folyamat stádiumától függően, az elsődleges és a másodlagos feldolgozást. Az elsődleges feldolgozáshoz tartozik a válogatás, szárítás, tisztítás, vágás, őrlés; míg a másodlagos feldolgozás a gyógynövény-drog, tea, gyógytermék, kozmetikum, fűszerkeverék élelmiszer, étrend-kiegészítő vagy aroma előállítását jelenti.

Gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású készítmény az a természetes eredetű anyagot tartalmazó készítmény, amely kedvező biológiai hatással rendelkezik, orvosi előírás nélkül is alkalmazható és, amely előírászerű használat esetén egészségi ártalmat nem okoz.

A gyógyszerek közé a gyógynövény termékek előállítása csak a szabályoknak megfelelően engedélyezett speciális gyógyszergyártó üzemekben lehetséges.

A gyógynövény ágazat feldolgozó kapacitására jellemző, hogy hiányzik a korszerű gépi és technológiai háttér. Jellemző az alacsony jövedelemtermelő képesség, amely nem biztosítja a megélhetést és a felzárkózást biztosító fejlesztést egyidejűleg. A termesztők és elsődleges feldolgozók gyakran alacsony feldolgozottságú és hozzáadott értékű terméket állítanak elő, jellemzően exportra. A másodlagos feldolgozóipar ugyanakkor a magas hozzáadott értékű importált alapanyagokból állítja elő termékeit. Exportált gyógynövényekből az egyébként itthon is előállítható késztermékeket importáljuk nagy arányban külföldről. A magyar gyógynövény ipar alapvetően alapanyag előállításra rendezkedett be.

Meghatározó szereplők az ágazatban:

- Herbária Gyógynövényfeldolgozó és Kereskedelmi ZRt.
- Erdei Termék Vállalkozás KB Kft.
- Mecsek Drog Kft.
- Mezőprodukt Kft.
- Naturland Magyarország Kft.
- Rózsahegyi Gyógy-és Fűszernövény Forgalmazó Kft.
- Nagy Mihály Gyógynövény Kft.
- Gyógynövények Völgye Szociális Szövetkezet
- Fitodry Kft.
- SCHMIDT UND CO. Gyógy- és Fűszernövény Kereskedelmi Kft.

2.3 Felhasználás

A gyógynövények feldolgozását több ipari terület is végzi:

- Elsődleges feldolgozás:

Válogatás, szárítás, tisztítás, vágás/örlés eredményeképpen az alapanyagok a 80%-a export értékesítésre kerül, egész, vágott esetleg filter formájú gyógynövény drog formájában. Ezzel a tevékenységgel jelenleg megközelítően

20-30 cég foglalkozik.

- Másodlagos vagy további feldolgozás:

A minősítő vizsgálatokat követően, azok eredményeként a forgalmazásra kész gyógynövény-drog, a tea, „gyógytermék”, kozmetikum, fűszer(keverék) élelmiszer, étrend-kiegészítő vagy aroma előállítása történik.

2.3.1 Gyógyszeripari felhasználás

Gyógyszerek és gyógynövények viszonya

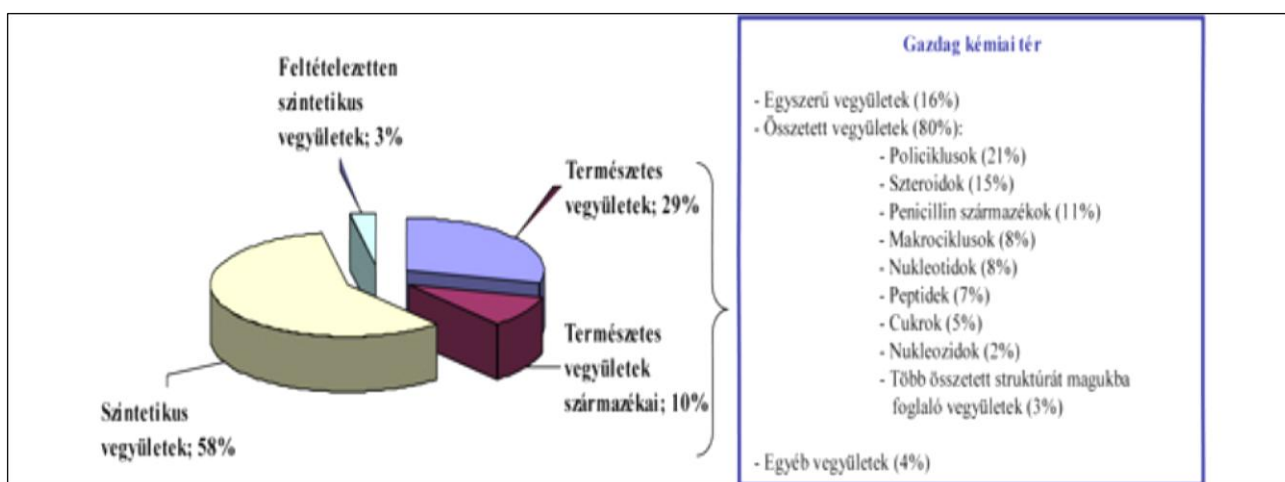
A gyógyszerek előállításának feltételeit a gyógyszergyártási engedélyek kiadására, illetve a Good Manufacturing Practice, azaz helyes gyártási gyakorlatra vonatkozó szabályok részleteiben meghatározzák, így gyógynövény termékek előállítása ebben a kategóriában (legyen szó akár növényi gyógyszerről vagy hagyományos növényi gyógyszerről) csak az ezeknek a szabályoknak megfelelően engedélyezett speciális gyógyszergyártó üzemekben lehetséges.⁴

A főként növényi eredetre visszavezethető gyógyszerek hosszú ideig tartó sikerének elsődleges oka, hogy a természetes vegyületek jóval összetettebb és biológiai célpontokon specifikusabb hatást mutató szerkezettel rendelkeznek a szintetikus úton előállított molekulákhoz képest. A gyógynövény extraktumok gyógyszergyártásban történő felhasználása visszaszorult a növényi eredetű vegyületek ezen előnyös sajátosságai ellenére, ugyanis jelentős hátránnyá értékeldendők a növényi anyag gyűjtéséből, az aktív komponens izolálásából és a legtöbbször bonyolult kémiai szerkezetű hatóanyagból fakadó kérdéskörök. A növényi anyag gyűjtése több szempontból is körülményes: csak idényszerűen végezhető, a kémiai összetétele erősen függ a gyűjtés helyétől, módjától és idejétől, az aktív komponens izolálásának jelentős idő és többletköltség, illetve specifikus eszköz vonzata van. Feltehetően ezen okokra vezethető vissza, hogy a 2000-es évek elejére több nagy gyógyszergyár (pl. Abbot Pharmaceuticals, Pfizer) is a természetes forrásból izolált hatóanyagból kiinduló gyógyszerkutatói irányvonal visszaszorítása, illetve elvetése mellett döntött. Hasonló stratégiai döntés született a Richter Gedeon Nyrt-nél is. A cég 1999-2001 között a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Farmakognózia és Szerves Vegytani Intézetével, a Szegedi Egyetem Farmakognózia Intézetével, valamint az MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézetével (Vácrátót) együttműködésben létrehozott egy a Kárpát-medencében honos,

⁴ Czirbus Z. (2014): Magyar gyógynövény ágazati stratégia. Jegyzet

illetve természetből növényekből izolált, közel 2000 darab extraktumot magába foglaló könyvtárat. Azonban a Richterben ebben az időszakban lezajlott kutatási reform következtében, nyugati gyógyszerkutatási trendeket követve, előtérbe helyeződött a kémiai könyvtár alkalmazása és elvetetésre került a kutatás folytatása növényi extraktumok irányában.

Az elmúlt tíz évben elért elsősorban technológiai fejlődés hatására (elválasztástechnológiában és a szerkezetazonosítási eljárásokban történt jelentős változások) számos kutatóközpont, mint például a Richter is, a növényi eredetű gyógyszerkutatás újragondolását, a jelenkori kutatási stratégiának megfelelő racionalizálását tűzte napirendre.

3. ábra: Forgalomban lévő gyógyszerek eloszlása eredetüket és szerkezetüket tekintve⁵

2.3.2 Gyógyhatású készítményekben és étrend kiegészítőben történő felhasználás

A gyógyhatású készítmények és étrend kiegészítők tekintetében a hatóanyagok jelentős részét gyógynövények alkotják.

A gyógyhatású készítmény a 10/1987. (VIII. 19.) EüM rendelet alapján olyan gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású, természetes eredetű anyagot tartalmazó készítmény, amely kedvező biológiai hatással rendelkezik, orvosi előírás nélkül is alkalmazható, és amely előírászerű használat esetén egészségi ártalmat nem okoz.

Az étrend-kiegészítő a 37/2004. (IV.26.) ESZCSM rendelet értelmezése szerint „a hagyományos étrend kiegészítését szolgáló olyan élelmiszer, amely koncentrált formában

⁵ Szőke É. és társai (2012): Gyógynövény és drogismeret, farmakognózia-fitokémia, gyógynövények alkalmazása. Semmelweis Egyetem, Budapest.

tartalmaz tápanyagokat vagy egyéb táplálkozási vagy élettani hatással rendelkező anyagokat, egyenként vagy kombináltan; adagolt vagy adagolható formában kerül forgalomba (például kapszula, pasztilla, tableta, port tartalmazó tasak, adagolható por, ampulla, csepegtető üveg vagy más hasonló por-, illetve folyadékforma, amely alkalmas kis mennyiség adagolására)". A gyógynövényteák nem tartoznak tehát e termékcsoporthoz. A rendelet szerint a fitoterápia - gyógynövények terápiás alkalmazása - orvosi diploma nélkül is gyakorolható terápiás eljárásnak minősül. A nem kellően dokumentált alternatív módszerré történő lefokozása még a szintetikus gyógyszerekkel azonos szinten bizonyított hatásosságú növényi gyógyszereket is a gyógyászati eszköztár (sok orvos által teljesen figyelmen kívül hagyott) perifériájára toltá.⁶ A természetes alapú gyógymódok iránti növekvő lakossági érdeklődés hatására, annak kielégítésére több nagy iparág is reagált: az új lehetőségeket kereső nagy és közepes gyógyszergyárak egy része, újonnan alakuló gyógynövény-feldolgozók (például az ausztrál Pharmaceutical Plant Company (PPC Herbs), vagy a 2011-ben alakult horvát Spider Group Pitomača), és az élelmiszeripar. Előbbiek a már meglévő know-how technológia birtokában jelentek meg egyre több gyógyszereszerű, feldolgozott és kiszerezelt készítménnyel, az újonnan belépő kis- és mikro méretű cégek pedig időnként eredeti gyógynövény-kombinációkkal, vagy a már piacon lévő és bevált szerek másolataival.

A szabályozás liberalizálásának, az étrend-kiegészítő összetételek kiterjesztésének hatására a termékek száma ugrásszerűen emelkedett, hazánkban az elmúlt 8 évben több mint 10 000 új készítmény került forgalomba. Az növényi összetevők (botanicals) jelentős részét a tradicionális vagy az evidencia-alapú orvoslás eszköztárából veszi kölcsön az étrendkiegészítő-gyártás és alkalmazás.

Új tendencia az iparágban, hogy az egyszerű drogokat, teákat felváltották a gyógyszereszerű (magasabb feldolgozottsági fokú) kiszerezésben megjelenő szerek, ami tulajdonképpen minőségi előrelépést kellene jelentsen - feltéve, ha a feldolgozás szabályozott, rendezett körülmények között történik. Problémát jelenthet viszont, hogy az alapanyagtól a végtermékig és a fogyasztóig terjedő termékpályán nincs valós védelmet garantáló jogi feltételrendszer, sem európai, sem nemzeti szintű infrastruktúra. A minőségre törekvés, és ezáltal a fogyasztó védelme mindegyik európai szabályozásban nyíltan vagy rejtetten kinyilvánított cél, de jelenleg mindez nem valósul meg megfelelő szinten és módon. Az OÉTI adatai szerint 2013-ban 1632 étrend-kiegészítő készítményt kellett nyilvántartásba venniük, s ezek közül az első

⁶ http://www.hazipatika.com/taplalkozas/taplalekkiegeszitok/cikkek/mindent_az_etrend-kiegeszitokrol_veszelyek_tevhitek/20131111113123

körben mintegy ezerrel, összességében mintegy 30 százalékkal szemben merült fel kifogás.⁷ Ugyanakkor a (nem tradicionális) növényi gyógyszerek engedélyezése ugyanolyan szigorú kritériumokhoz kötött, mint bármely más gyógyszeré. Ez szinte leküzdhetetlen gátat jelent az újabb növények, termékek piacra kerülésében. Bármilyen hatásosnak tűnik is egy növény, a szabadalmaztatás, a jogvédelem nehezebb és kockázatosabb, mint az egységes gyógyszer-molekulák esetén. A kockázatot a legtöbb nagy gyógyszer-gyártó nem vállalja, ezért ma ritkaságszámba megy, ha egy - elsősorban szintetikumokat előállító - gyógyszer-gyárnak gyógynövénykutató részlege is van.

Az Európai Unió jogrend harmonizációjának részeként született meg 2002-ben az étrend-kiegészítők forgalmazását szabályozó 2002/46/EK irányelv is, melynek egyik fontos eleme, hogy a korábban megszokott, szinte kizárólag vitamin- és ásványianyag-pótlást biztosító étrend-kiegészítők mellett megjelentek a változatos összetételű, sok növényi összetevőt tartalmazó étrend-kiegészítők.⁸

Az iparág összességében rejtett potenciállal bírhat, hiszen statisztikák szerint a vitaminok és étrend-kiegészítők kiskereskedelmi forgalma folyamatosan növekszik évről évre, illetve dinamikusan nőtt az egyéb táplálkozásra alkalmas termék és készítmény - elsősorban az étrend-kiegészítők, élelmiszer-alapanyagok és adalékanyagok - mind export, mind import irányú forgalma.⁹

2.3.3 A gyógynövény, mint turisztikai attrakció

Hazánkban több olyan hely található, amely tökéletesen illeszkedik az egyre jobban feltörekvő gyógynövényturizmus kínálatába. Ilyen többek között a zánkai ökoturisztikai látogató-és oktatóközpont, ahol hazánk legnagyobb, mintegy 7000 négyzetméteren fekvő Gyógynövény-völgye található. Itt az egyik legváltozatosabb gyógynövény gyűjteménnyel ismerkedhetnek meg az érdeklődők. Az évszakoknak megfelelően több mint 500 különböző faj kerül bemutatásra különböző interaktív programok segítségével. Az élményközpontú Gyógynövény-völgy kitűnően mutatja be a Balaton-felvidék különleges és sokszínű gyógynövényvilágát. A különböző programok keretében elméleti és gyakorlati ismereteket szerezhetnek az érdeklődők a természetéről, felhasználásról, a gyógynövények népi és

⁷ http://www.medicalonline.hu/eu_gazdasag/cikk/etrend_kiegeszitok_uton_egy_hiteles_adatbazis_fele

⁸ Szóke É. és társai (2012): Gyógynövény és drogismeret, farmakognózia-fitokémia, gyógynövények alkalmazása. Semmelweis Egyetem, Budapest.

⁹ <http://www.trademagazin.hu/hirek-es-cikkek/piaci-hirek/kilenc-szazalekot-nottek-a-vitaminok-es-etrend-kiegeszitok-a-kiskereskedelemben.html>
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gvor/kul/kul21411.pdf>

tudományos háttéréről. A programelemek között szerepel például ismeretterjesztő kisfilmek vetítése, gyógy-és biotéa kóstolás, a manufaktúrában való gyógynövényes termék elkészítése. A központ célja a turizmus fellendítése mellett az egyetemekkel való együttműködés a gyakorlati képzésben, valamint a védett fajok megóvása és tudományos kutatások folytatása.

A vallási turizmus kiegészítő elemeként megjelenik a gyógynövényturizmus Pannonhalmán, Tihanyban és Bakonybélen is. Pannonhalmán az apátság gyógynövénykertje és gyógynövényháza várja az érdeklődőket minden hónapban, különböző programokkal egybekötve; például tea, szörp és csokoládé-kóstolás, a műhelyben pedig gyógynövényekből készíthetnek koszorút, dekorálhatnak szappandobozt, illetve a kerti munkába is bekapcsolódhatnak a vendégek. Itt kerül megrendezésre a gyógynövényhét és a levendulahét is, melynek során több napos program keretében várják az érdeklődőket. Tihany talán az egyik legismertebb magyarországi gyógynövény termesztő hely, hiszen az itt nevelt levendula még Franciaországban is méltán híres. A növényből kinyert illóolajat külföldre is exportálják, hiszen óriási a kereslet rá elsősorban a kozmetikában; ugyanakkor a turizmus szempontjából is fontos az itt található levendula ültetvény, hiszen Tihanyban kerül megrendezésre minden évben a levendulafesztivál. Továbbá a Levendula Ház Látogatóközpontban lehetőség nyílik kézműves foglalkozásokon való részvételre (hűtő mágnes, szappangolyó, mécses tartó készítése levendula felhasználásával), és vezetett túrázásra a levendulaültetvényen.

Ökoturisztikai kapcsolódásként érdemes megemlíteni a bükk-szentkereszti gyógynövény oktatókeretet, ahol az érdeklődők tavasztól őszig a „bükki füvesember” által vezetett, különböző botanikai túrák során megismerkedhetnek a Bükkben szabadon termő, őshonos gyógynövényfajokkal. A település minden évben megszervezi a gyógynövény napokat, amely szintén a falusi turizmus jelentőségéhez hozzájárul.

A gyógynövények egyik különleges felhasználási módja a hazánkban még gyerekcipőben járó szállodai alkalmazás az úgynevezett illathotelekben, ahol különböző illatosított szobák közül választhatnak a turisták, amely illat aztán egész tartózkodásukat végigkíséri az étel-és italkínálatban, és a fürdőszobai kellékekben is. Hazánkban az egyetlen ilyen szálloda Sikondán, a Mecsekben található (Ambient Hotel & AromaSPA****), ahol négy alapillatból választhatnak a turisták: levendula, menta, kamilla és mandula.¹⁰

2.3.4 Kozmetikai felhasználás

¹⁰ http://itthon.blog.hu/2015/03/13/gyogynoveny-volgy_zankan
http://epa.oszk.hu/02400/02498/00009/pdf/EPA02498_acta_carolus_robertus2015_1_129-140.pdf
<http://gyorgytea.hu/gyuri-bacsi-gyogynovenyismereti-turai>
Bajusz R. (2015): Az illatok szerepe a szállodai marketingben. Szent István Egyetem, Gyula.

A gyógynövények egyre nagyobb szerephez jutnak a kozmetikában és a vegyipar területén is. A természetes összetevők iránti igény megerősíti a gyártókat abban, hogy egyre nagyobb mennyiségben használjanak termékeikhez gyógynövényi hatóanyagokat.

Pannonhalmán a turizmus mellett a kozmetikai jelenlét is meghatározó, hiszen több száz éves hagyományokra tekint vissza az itt előállított gyógynövényes szappan, amelyhez elsősorban levendulát és zsályát használnak. Ezek a szappanok fürdővízben feloldva javítják a keringést, sebgyógyító és vérzéscsillapító hatással bírnak. A citromfűből készített fürdőolaj nyugtató hatású, hozzájárul a depresszió oldásához.

A hazai kozmetikai termékeket előállító cégek közül kiemelkedő a Helia-D, a Caola Kozmetikai és Háztartás Vegyipari Zrt., a Biola Biokozmetikai Kft., valamint az Ilcsi és Manna natúrkozmetikumok.

A Helia-D arckrémek a mai napig jelentős piaci részesedéssel bírnak köszönhetően a kiváló minőségű, napraforgó-magolajból készült krémeknek, melyek az évtizedek folyamán hozzájárultak a márkahű vevőkör kialakulásához. A cég tavaly nyáron nyitotta meg Helia-D Herba Kastélyát Tolcsván, a Tokaj-hegyaljai borvidék szívében azzal a szándékkal, hogy a kozmetikum-készítés és szépségápolás világának rejtelseit bemutassa az érdeklődőknek, egybekötve azt a borturizmussal. A kastélyhoz egy gyógynövénypark is tartozik, a műhelyben pedig gyógynövényeket felhasználva kézműves kozmetikumokat készíthetnek az érdeklődők és megnézhetik az illóolaj lepárlás folyamatát is.

A világ több mint 40 országában használják az Ilcsi natúrkozmetikumokat, melyek népszerűségüket elsősorban a rendkívül magas (gyógy)növény tartalmuknak köszönhetik. Az előállított kozmetikumok friss gyümölcsökből, gyógynövényekből, gyógyvízből készülnek. Termékeik közé tartoznak az arctejelek, tonikok, szappanok, arc, kéz-és testápoló krémek, masszázskrémek, kozmetikai pakolások és különböző olajok. A felhasznált gyógynövények között megtalálható a levendula, csalán, menta, csipkebogyó, cickafark, szőlőmag, kökény, körömvirág és bodzabogyó is.

A Caola több termékcsaláddal is büszkélkedhet, melyek közül a legismertebbek a Caosept kéz-és bőrfertőtlenítők, a Caola hintőporok, folyékony szappanok és kézkrémek, illetve a legújabb CaoNatur kozmetikai brand termékei: nappali hidratáló krémek, tusfürdők, samponok, hajbalzsamok, arctisztítók és kézkrémek. Termékeikhez elsősorban kamillát, mézet, olivalevél és fahéj kivonatot, hibiszkuszt, búzavirágot, mandulatejet, szőlőt, csalánt, shea vajat és rozmaringot használnak fel.

A Manna termékcsalád már három alkalommal is elnyerte a Magyar Termék Nagydíjat 34 különböző kozmetikumával. A legrangosabb natúrkozmetikai minősítések igazolják az

előállított termékek kiváló minőségét. Készítenek többek között szappant, fürdőgolyót, szépségolajat, krémdeót, babaolajat, ajakbalzsamot, fogkrémet, és különböző arcpakolásokat. Alapanyagaikat kizárólag állatkísérletektől mentes, természetes élőhelyen termesztett növényekből szerzik be. Termékeikhez a következő (gyógy)növényi kivonatokat használják fel: shea vaj, kakaóvaj, kókuszolaj, teafa illóolaj, szezámolaj, méhviasz, olívaolaj, borsmenta illóolaj, levendula illóolaj, ricinusolaj, citrom illóolaj, édes narancs illóolaj, körömvirágolaj, fahéj illóolaj, cédrusfa illóolaj, eukaliptusz illóolaj.

A Biola Biokozmetikai Kft. termékei egyedülállóak az országban, mivel a kozmetikumokhoz felhasznált összetevők több mint 95%-a ökológiai termesztésből származó növényi alapanyag. Termékeik között minden megtalálható, a tusfürdőtől kezdve az ajakbalzsamon át egészen a babaápolási kozmetikumokig.¹¹

3. Rövid nemzetközi kitekintés

3.1 A tradicionális kínai gyógyítás helyzete napjainkban

A hagyományos kínai orvoslás ma már mindenütt megtalálható a világon a modern nyugati orvoslás elterjedtsége ellenére is. Egy 2007-ben végzett felmérés szerint 1,5 milliárd ember bízott a kínai gyógymód hasznosságában és hatásosságában világszerte.

A fitoterápia, vagyis a gyógynövényekkel való gyógyítás szerves részét képezi a tradicionális kínai orvoslásnak. A kínai fitoterápia kevésbé elfogadott a nyugati világban, mint a kínai orvoslás más elemei (például akupunktúra), de a természetgyógyászatnak, illetve sok orvosi praxisnak köszönhetően ma már számos termék hozzáférhető. Angliában és az USA államainak nagy részében van „chinese herbalist” képzés, és „herbalist” klinika. A legtöbb félreértés a gyógymód eltérő ideológiájából, a megfelelő adagolás nem ismeréséből, és a nyelvi nehézségekből eredő helytelen fordításból ered. A hagyományos kínai orvoslás eltérő elvek alapján adja a gyógyszereit. A hagyományos kínai orvosok egyetemi képzésük során a gyógynövények farmakológiájával, az új kutatási módszerekkel és eredményekkel is megismerkednek.

¹¹ http://herbacio.ezermester.hu/cikk-5243/Gyogynovenyek_felhasznalasa_regen_es_ma
<http://www.haszonagrar.hu/penzes-oetletek/455-uezleti-oetlet-gyogynoeveny.html>
<http://www.egeszsegkalauz.hu/gyogynovenyek/gyogynovenyek-a-kamilla>
http://www.helia-d.hu/rolunk_30
<http://www.ilcsi.com/cegtortenet/>
<http://herbakastely.hu/>

A különböző gyógymódok célzott területei az akupunktúra, a táplálkozás, a gyógynövények helyes kiválasztása és a meditáció. Hőmérséklet szerint 5 csoportba sorolják a növényi hatóanyagokat, ezek a forró, hideg, meleg, hűvös és semleges. Íz szerint is 5 kategóriát különböztetnek meg: keserű, savanyú, édes, sós és csípős.

A gyógyszerek íze mindig a klinikai hatással van összefüggésben. A csípős gyógyszerek szétszóró jellege például az izzasztásban nyilvánul meg vagy a pangó vér mozgásában. Az édes erősít, a legyengült szervezetű emberek kapják elsősorban. A csípős gyógyszereket csak mértékkel lehet alkalmazni. A keserű gyógyszerek csökkentik a gyulladást. A keserű íz jellege kemény, erős, a szívre hat. A savanyú íz a májra hat, míg az édes íz a lép működését befolyásolja. A sós íz a vesére hat, a csípős íz pedig a tüdő működését befolyásolja.

Kínában szinte művészetnek számít a gyógynövények kiválasztása és kombinálása. A növényeket azért kombinálják, hogy előidézzék, vagy növeljék a terápiás hatást, minimálisra csökkentsék a mellékhatást és a toxicitást. A mai kínai orvosi gyakorlatban a legtöbb előírat 6-20 drogot tartalmaz.¹²

3.2 Az indiai ájurvédikus gyógyítás

Napjainkban újrafelfedezését éli az ájurvéda, ami India több mint 5000 éves gyógyászati rendszere. Az ájurvéda a gyógynövények, lelki élmények, gyakorlati tapasztalatok, tudományos vizsgálatok és művészi kreativitás ötvözete. Az ájurvéda egy holisztikus gyógyító rendszer, melynek célja a testi, lelki és szellemi állapot egyidejű javítása. Módszertanában és az ájurvédikus életvitelben egyaránt fontos szerepet játszanak a gyógynövények, ételek, a masszázs, a meditáció és a jól megválasztott életvitel.

Az ájurvédikus szemléletű gyógyítás elsődleges célja a betegségek megelőzése. A már ténylegesen kialakult betegségeket drogokkal, diétával, a napirend változtatásával, gyakorlatok előírásával valamint masszázzsal kezeli. A betegséget vagy annak okát magához a betegséghez vagy annak okához hasonló kúrával és gyógymód kombinációval kezelik.

Az igazán gyakorlott ájurvédikus orvos nagyjából harmincféle kezelési módot ismer és alkalmaz, és a terápiához használt gyógynövényeket és olajokat minden esetben egyénileg választja ki. Három csoportját különböztetjük meg a gyógyszereknek: növényi eredetűek (növények, gyümölcsök, virágok), állati eredetűek (méz, viasz, olajok), valamint ásványi

¹² Szőke É. és társai (2012): Gyógynövény és drogismeret, farmakognózia-fitokémia, gyógynövények alkalmazása. Semmelweis Egyetem, Budapest.
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0008_farma/4/44171.html

eredetűek (fémek, mész, drágakövek). A növényeket speciális ültetvényeken vagy botanikus kertekben termesztik, amihez kezeletlen állati és ásványi eredetű anyagokat társítanak. Az ájurvédikus kórházakban a gyógyszereket többnyire ott helyben állítják elő gyógynövényekből, amiket leggyakrabban főzetként vagy gyógynövény-őrleményként visznek be.

Az indiai kultúra és vele együtt az ájurvéda reneszánszát éli manapság. A nyugati világ egyre inkább megismeri és alkalmazza az ájurvédikus orvoslás tanait, köszönhetően a közösségi médiának és az indiai kormány marketingpolitikájának is. Európában is léteznek már olyan orvosi képzések, ahol az ájurvédikus tanokkal is megismerkedhetnek a szakemberek. Egyre több, az ájurvédikus szolgáltatásokat kínáló klinikával, wellness hotellel találkozhatunk, a jógát tömegesen gyakorolják a nyugati világban is, valamint egyre több a hindu tradíciókat követők és az Indiába látogató turisták száma is.¹³

3.3 A japán orvoslás

A hagyományos japán orvoslás, a „kampo”, használja a legtöbb kínai terápiás módszert, többek közt az akupunktúrát is, de a jelenkori értelmezésben elsősorban a gyógynövények tanulmányozására épül, és a különböző gyógynövény alapú formulákat használja fel. Napjainkban a japán kampo-terápia a hagyományos kínai orvoslás mellett különböző más kelet-ázsiai elemmel bővült. A japán gyógyszerkönyvben 165 gyógynövény hivatalos. Az is kiemelendő, hogy a 150 körüli kampo-gyógyszerből mintegy 130-féle gyógynövénykivonatot tartalmaz.

Míg a hagyományos kínai orvoslásban a komponensek összetételét a terápiás hatás növelésének érdekében az egyénre szabottan változtatják, addig a japán kampo hagyomány a rögzített gyógynövény kombinációk egységes adagolását írja elő. Számos gyártó állít elő kampo gyógyszereket, ugyanakkor a minisztérium szabvány-előírásai alapján minden gyógyszerkészítmény pontosan ugyanazokból az összetevőkből áll. A szabványosítás miatt a kampo készítményekre vonatkozó előírások és biztonsági szabályok sokkal erősebbek és szigorúbbak, mint a kínai hagyományos gyógyszerek esetén. Ezek a gyógyszerek így olyan szigorú gyártási körülmények között készülnek, ami versenyre készíti a gyógyszercégeket,

¹³ Szőke É. és társai (2012): Gyógynövény és drogismeret, farmakognózia-fitokémia, gyógynövények alkalmazása. Semmelweis Egyetem, Budapest.
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0008_farma/4/44171.html
<http://www.tamasidr.hu/ajurvedikus-gyogyaszat/>

akik a hatásmechanizmus fokozása érdekében a lehető legmodernebb technológiai eljárásokat igyekeznek alkalmazni. Az USA-ban és Nyugat-Európában a kampo-t leginkább az akupunktúrát alkalmazó terapeuták, a hagyományos kínai orvoslással foglalkozók, természetgyógyászok, és más alternatív gyógyászatot gyakorló szakemberek alkalmazzák. Az USA több egyetemén is folytatnak klinikai kísérleteket a kampo gyógynövény formuláinak használatára a hepatitis C és az ezáltal okozott májzsugorodás kezelésében.¹⁴

4. Békés megye gyógynövényipar adottságai

Békés megye gyógynövényiparában ugyanúgy megfigyelhetők a korábban említett országos tendenciák, melyek szerint napjainkra a termelés, gyűjtés és feldolgozás mértéke erősen visszaesett a 90-es évek teljesítményéhez képest. Ennek ellenére még továbbra is megtalálható néhány meghatározó szereplő a megyei palettán, melyek megfelelő bizonyítékai annak, hogy a megyei gyógynövény ágazat megfelelő adottságokkal rendelkezik és a nehezebb időszakokban is képes fenntartani a témában tevékenykedő vállalkozásokat. Ezek a cégek belföldi és külföldi piacra egyaránt termelnek és megtalálható az önkormányzat által irányított termeléstől kezdve, a kisebb családi vállalkozásokon át, a nagyobb, nemzetközi szinten is meghatározó vállalkozás is.

Ennek fényében elmondható, hogy Békés megye természeti adottságai, valamint a Kormányzati elképzelések – mely szerint az egészségügyi ellátórendszer és az egészségipar (pl. orvosi berendezések és eszközök gyártása, gyógynövényipar) komplex, egymásra épülő fejlesztésének tervezése szükséges – megfelelő alapot biztosítanak, a megyében lebonyolítandó további fejlesztéseknek, beruházásoknak.

¹⁴ <http://www.melius.hu/gyogy/Kampo.pdf>

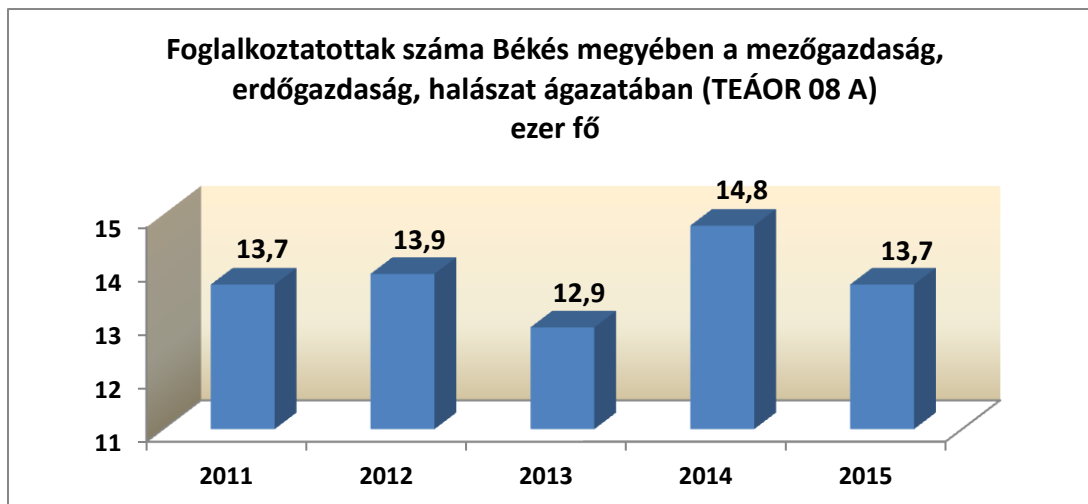
Tsumura, A. (1991): Kampo: how the Japanese Updated Traditional Herbal Medicine. Japan Publications.

Rister, R. (1999): Japanese Herbal Medicine: The Healing Art of Kampo. Avery.

Kotoe Katayama, et. al. (2013): Prescription of Kampo Drugs in the Japanese Health Care Insurance Program

Legal Status of Traditional Medicine and Complementary/Alternative Medicine:A Worldwide Review (PDF). 2001.

4. Ábra

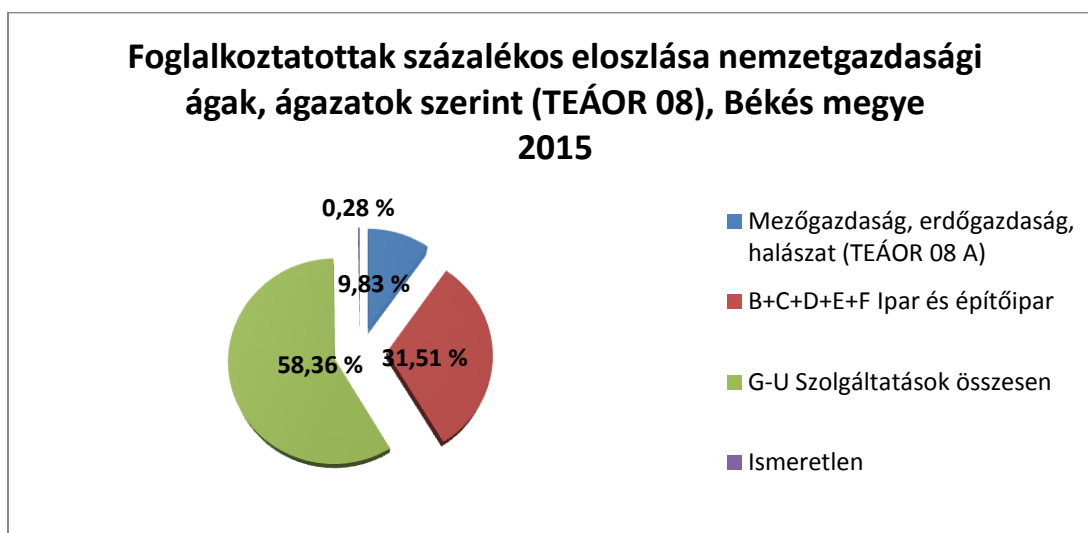

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

Az elmúlt öt év átlagában a munkavállalók száma Békés megyében 13,8 ezer fő volt, ebben a tekintetben stagnálás figyelhető meg. Ezt az átlagos szintet mutatja a 2011-2012-2015-ös év is. Ettől két év tért el jelentősebben, a 2013-as negatív, míg a 2014-es pozitív irányban.

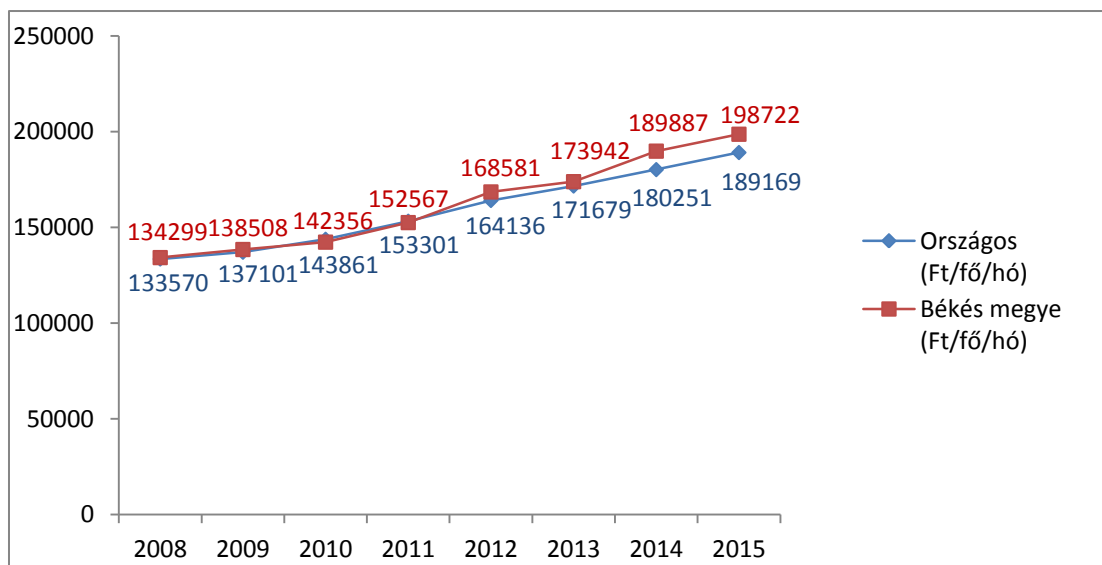
Az ágazat súlyát jól mutatja az is, hogy míg országos viszonylatban a 2015. évben az összes foglalkoztatottak aránya 4,82 %-a volt a TEÁOR 08 A-ban, addig Békés megyében ugyanez a szám 9,83 % volt, ami az országos átlag több mint duplája.

5. Ábra

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

6. Ábra Bruttó átlagkereset a mezőgazdaságban, erdőgazdaságban, halászatban (TEÁOR 08 A)

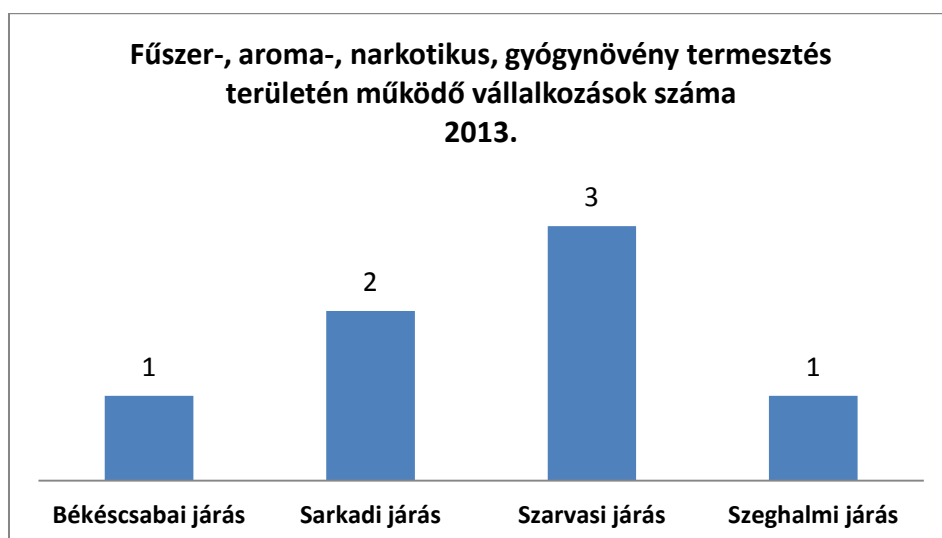

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

A mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat (TEÁOR 08 A) ágazatában jól megfigyelhető tendencia 2008 óta az évről-évre növekvő bruttó átlagkereset. E tekintetben Békés megye – két év kivételével - az országos átlag fölött helyezkedik el. Köszönhető ez a térség agrár jellegének, hisz a fenti fejezetekben megállapításra került az ágazat relatíve magas foglalkoztató potenciálja.

4.1 Termelés / begyűjtés

7. Ábra

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

1. Táblázat: Működő vállalkozások száma gazdálkodási formáik szerint (2013)

Gazdasági ág	Járás	Kft	Egyéni vállalkozás
Fűszer-, aroma-, narkotikus, gyógynövény termesztés	Békéscsabai	1	
	Sarkadi		2
	Szarvasi		3
	Szeghalmi		1

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

Termelés és begyűjtés területén az alábbi meghatározó szereplők találhatók:

Mezőprodukt Kft.

A cég irodája, illetve telephelyei Mezőhegyesen találhatóak. Fő tevékenység: gyógy- és fűszernövények valamint ipari növények ellenőrzött szántóföldi termesztése, termeltetése, feldolgozása és értékesítése. A mintegy 1500 hektáros termesztési integrációt sokéves tapasztalattal rendelkező termelők alkotják. Az évi több mint 1000 tonna gyógy- és fűszernövény feldolgozása helyben a szárító illetve tisztítóüzemükben történik. A megtermelt alapanyag feldolgozására, tárolására 4000 m²-nél nagyobb tárolótér áll rendelkezésre. A növények legnagyobb része németországi exportra kerül. Itt három céggel állnak kapcsolatban, közülük egy a fő vásárlójuk – az összes termék 80 százaléka kerül hozzájuk.

Legfontosabb termeltetett növényeik:

- máriatövis
- mustármag
- ánizs
- étkezési mák
- édeskömény

Hunya Herbál (Hunya Zita gyógy- és fűszernövény termesztő)

A vállalkozást 1998 februárjában alapították, ami a szülők több mint 30 éves gyógynövénytermesztői tapasztalatán alapszik. Tevékenységi körében jelenleg többféle gyógy-és fűszernövény termesztése, feldolgozása illetve szaporítóanyag előállítása történik, ami kiegészül még a mogyoró és mandula ültetvénnel.

Termesztett növényeik:

- kerti ruta

- kasvirág fajok
- kerti kakukkfű
- levendula
- citromfű
- orvosi zsálya

Nagyobb gyógynövény felvásárlók, akiknek termelnek:

- elsősorban Herbária Zrt.
- Rózsahegyi Gyógy- és Fűszernövény Forgalmazó Kft.
- Pannon Flóra Kft.
- Florex Kft.

Füzesgyarmati Önkormányzat

Innovációs akciótervet készít a Debreceni Egyetem partnereivel a hazai sztívia termesztésben és feldolgozásban rejlő lehetőségek közös kiaknázása érdekében.

A jázminpakóca, más nevén sztívia, Dél-Amerikában őshonos, édes leveléről nevezetes fűszer- és gyógynövény. Magyarországon egyelőre csak néhány hektáron termesztik a növényt, pedig a hazai termőföldek is alkalmasak a sztívia termesztésére.

A Füzesgyarmati Önkormányzat tavaly szociális munkaprogramon belül (Kistérségi Startmunka Mintaprogram Mezőgazdasági programelemében) sztíviát is termelt, együttműködő partnerként a kifejlesztendő technológiák megvalósító helyszínéként kapcsolódik be a programba.

4.2 Feldolgozás

Feldolgozás terén az alábbi vállalkozások találhatóak a megyében:

Fitodry Kft.

A vállalat családi vállalkozásként alakult meg 1996-ban. Két telephellyel rendelkezik, Tiszaföldváron (főleg fűszerek és szárított zöldségfélék manipulálása) és Dévaványán (a vadon termő és termesztett gyógynövények szakszerű gyártása). A cég a vadon termő gyógynövények felvásárlásával, szakszerű feldolgozásával, értékesítésével foglalkozik.

Feldolgozás módszerei:

- Válogatás, aprítás, mosás és szárítás
- Szárítás meleg levegő befújással
- Rostálás, többféle méretű perforációs rostalemezekkel
- Kézi és gépi válogatás
- Morzsolás
- Vágás, aprítás, őrlés
- Keverés, homogenizálás

Török és Társa Bt.

Török és Társa Bt. gyógynövényekkel és fa magvakkal foglalkozó cég, mely Gyula városában működik.

Tevékenységi köreik:

- Vadon termő gyógynövény és vadvirág mag gyűjtése, feldolgozása, forgalmazása
- Erdészeti, kertészeti, faiskolai szaporítóanyagok gyűjtése, feldolgozása, forgalmazása
- Gyógynövények gyűjtése, feldolgozása, forgalmazása
- Illóolaj lepárlás
- Hidegen sajtolás
- Műszárítás, aszalás
- Brikett és pellett készítés
- Gyümölcsvelő és pálinka alapanyag előállítás

Több mint 600 féle termékkel foglalkoznak. A növényeket természetes élőhelyeikről gyűjtik be az emberek, majd a céghez kerülve válik belőle egyöntetű és tiszta termék vagy vetőmag, melyet a különböző feldolgozó üzemek, faiskolák, kertészetek és erdészetek, gyógyszeriparral, kozmetikai iparral foglalkozó üzemek vásárolnak meg, a hazai és külföldi piacon egyaránt. A beszállított gyógynövények jellemzően a Dél-Alföld területéről származnak, de herba alapanyagok érkeznek ellenőrzött törzsültetvényekről is. Nyers és szárított formában is értékesítik a gyógynövényeket, igény szerinti kiszerezésekben és méretben.

Márti és Gyuri Szörpészete

A családi vállalkozás egyaránt foglalkozik termeléssel, gyűjtéssel és feldolgozással. Tevékenységük két településre is kiterjed. Csabacsúdon termelik a gyógynövények nagy részét, illetve az olajtököt. Békésszentandrás nagyon gazdag bodza, orgona, gyermekláncfű, akác és egyéb növényekben, melyet felhasználnak a szörpjeik előállításához. Felhasznált gyógynövények továbbá: borsmenta, levendula, zsálya, zöldbíró, citromfű stb. Termékük előállításánál kizárólag a gyógynövényt használják fel alapanyagként. Ezt ötvözik a méz kiváló élettani hatásával. Az akácmézet helyi kistermelőtől vásárolják, ezzel is biztosítva a legtisztább helyi alapanyagokat.

Herbária Zrt.

Habár a Herbária Zrt. feldolgozó üzemai nem Békés megyében találhatóak (Balmazújváros és Székkutas), tevékenységükkel mégis nagymértékben kihatnak a helyi folyamatokra.

Balmazújváros:

Az üzem egyik fő tevékenysége a gyógynövény felvásárlás és feldolgozás. A felvásárlás során az üzem földrajzi környezetéből érkező jó minőségű gyógynövényeket a gyűjtőtől megvásárolják, szükség esetén megszáritják, az igényeknek megfelelően továbbdolgozzák. A feldolgozás során elsődleges cél a saját igényeik kielégítése.

Székkutas:

A Herbária Gyógynövényfeldolgozó és Kereskedelmi Részvénytársaságnál a 90-es évek végén történt átalakítások illetve átszervezések után a teaüzem 1998. év októberében Békéscsabáról Székkutasra került. A folyamatos beruházások eredményeként az üzem jelenleg több mint 4 millió doboz filteres tea és 2 millió tasakolt gyógynövény drog előállítására képes évente.

4.3 Felhasználás

A stratégia által érintett témákban (gyógyszeripar, étrend kiegészítők, turisztika, kozmetika) felhasználás területén a megyében még sok a kihasználatlan terület.

Felhasználás terén a Herbária Zrt. ugyanúgy meghatározó szereplőnek számít, mint a feldolgozásnál. Gyógynövény alapú kozmetikai termékek (közel 40 féle) széles palettáját kínálják a vásárlóiknak. Az intenzív kutató-fejlesztő tevékenységeknek köszönhetően minden évben új termékekkel jelennek meg a piacon. A cég étrend kiegészítők gyártásával is foglalkozik, de a számuk jóval elmarad a kozmetikai termékekétől.

A turisztikai felhasználás területén a különböző fürdők szolgáltatásai között szereplő aromaterápiás masszázások (pl. rozmaryingos, citromfűves, mentás stb.) és szaunázási lehetőségek során gyakran kerülnek felhasználásra a különböző feldolgozott gyógynövények (pl. Gyulai Várfürdő). További lehetőségeket biztosíthatnak a megyében fellelhető gasztronómiai fesztiválok is. Több gyógynövény fűszernövényként is funkcionál, s az így már most is felfuttatott gasztronómiai fesztiválok kiváló lehetőségeket biztosíthatnak a gyógynövényekből előállított egyéb termékek reklámozására és megismertetésére.

5. Problémák az ágazatban

A Békés Megyei Önkormányzat a minél komplexebb helyzetkép feltárása érdekében gyógynövénytermesztési munkacsoportos megbeszélést tartott, melyre meghívta az ágazatban működő cégek, vállalkozások képviselőit is. A megbeszélés elsődleges célja a szektorban működő foglalkoztatók munkaerő piaci igényének felmérése, problémáinak megismerése volt, hiszen a „Terület- és Településfejlesztési Operatív Program TOP-5.1.1-15 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási – gazdaságfejlesztési együttműködések” című felhívás keretén belül lehetőség van munkaerő piaci programok támogatására. Ennek segítségével lehetőség nyílik a munkáltatói igények figyelembe vételével képzések szervezésére, a foglalkoztatás bővítésére, a hátrányos helyzetű álláskereső munkához juttatására.

A megbeszélésen elhangzottak általános, valamint ágazathoz kapcsolódó problémák egyaránt:

- ha sikerült is egy gyógynövénygyűjtéssel foglalkozó képzés elindítása, a képzések befejeztével mindenki pályaelhagyó lett
- gyakorlati oldalról a képzések nem hatékonyak
- nincs megfelelően felkészült oktató sem
- a munkaerő alulmotiváltsága
- a szezonális miatt, ha az élőmunkaerőt nem tudják idejében biztosítani veszteség keletkezik
- általános élőmunkaerő hiány
- a gyógynövényiparra kiírt pályázati források nehéz lehívhatósága
- nehéz a közmunkaprogramból az emberek bevonása

- az időjárásnak kitett ágazat révén a munkanapok kiszámíthatatlansága
- gazdálkodókkal, nemzeti parkokkal való együttműködés problémás

6. Célkitűzések a megyei gyógynövényipar fejlesztésében

A gyógynövénygyűjtés fejlesztése:

- a gyűjtők megfelelő szakmai felkészítése (pl. gyűjtői tanfolyamok szervezése)
- felvásárló hálózat létesítése
- felvásárlók felkészítése: a gyűjtők szakmai irányítására, területek és a nyersanyag előzetes minősítésére, logisztikai, raktározási tevékenységre

A gyógynövénytermesztés fejlesztése:

- vadon termő fajok termesztésbe vonása
- korszerű, nagyteljesítményű gyógy- és aromanövény fajták termesztésbe vonása
- az organikus termesztés, a biogazdálkodás bevezetése
- gyógynövénytermesztő minta ültetvény létrehozása
- képzés

Feldolgozás fejlesztése:

- elsődleges feldolgozó üzem létesítése
- minőségbiztosítási rendszerek bevezetése
- értékesítési és marketing stratégia kidolgozása és bevezetése

Gyógynövény és fűszernövény kultúrára alapozott turizmusfejlesztés:

- a térségi turisztikai termékkínálat kiegészítése a gyógynövénytermesztéshez, (be)gyűjtéshez köthető termékekkel
- gyógynövény túrák szervezése

7. Akcióterv

Az alábbi fejezetben kerül bemutatásra Békés megye gyógynövény stratégiája részletesen, külön alfejezetekre bontva, melyekben kifejtjük a célrendszert és az alkalmazni kívánt eszközöket.

7.1 Begyűjtés felfuttatása

A begyűjtés felfuttatásában nagy lehetőségek rejlenek Békés megye egész területén. A folyamatról elmondható, hogy egy igen munkaintenzív ágazat, mely a jelenleg hatályos jogszabályok szerint nem kötött szakképesítéshez.

Fontos kiindulási helyzet, hogy a begyűjtésre alkalmas vadon termő gyógynövények termési területe szinte teljes mértékben egybeesik a legelmaradottabb régiókkal, így Békés megye területével is. Kijelenthetjük, hogy foglalkoztatás terén jelentős számú munkaerőt lehetne mozgósítani a hátrányos helyzetű térségekben. A vadon termő növények gyűjtéséből és feldolgozásából származó jövedelem jó lehetőség, kiegészítés lehetne számukra. Fontos továbbá, hogy a gyűjtési munkálatok ezen részének fejlesztése nem igényel különösebb tőkebefektetést, hatásaként viszont a vidékfejlesztési stratégiában az elmaradott régiók munkaerejének foglalkoztatásával 3-5 év alatt mintegy 5000 fő részére jövedelemszerzési lehetőséget biztosíthat, a háttérpar számára pedig új munkahelyeket teremthet.

Érdeemesnek tartjuk a gyógynövény gyűjtés nagyobb arányú beépítését a közfoglalkoztatás, START munkaprogramok és szociális szövetkezetek rendszerébe. Közfoglalkoztatási célprojektek keretében például több önkormányzat is csatlakozhatna a programhoz mellyel egy települési szinten túlmutató, térségi szintű együttműködés jöhet létre. Ha ezek a rendszerek sikeresen bevezetésre kerülnének, több korábban részletezett probléma is orvosolható lenne a programon keresztül. A területi korlátozással kapcsolatos nehézségek részben megoldódhatnak, megnyílna az egyszerűbb hozzáférés lehetősége az állami és önkormányzati területekhez. Egy szervezett körülmények között felépített gyűjtési programban megfelelő kontrollal hajtható végre a tevékenység levezetése. Széles körben már nem elterjedt a vadon termő növények hagyományos ismerete, a fiatalabb nemzedéket ebben a tekintetben oktatni kell. A gyűjtésbe bevont személyek képzéseken vehetnek részt, valamint szakmai kiadványok készíthetők számukra. Ennek köszönhetően, a megfelelő tudás birtokában növelhető a célzott, megfelelő gyógynövények begyűjtésének aránya, ezáltal

csökkenhet a fölöslegesen leszedett növények mennyisége, visszaszorulhat a felesleges természetkárosítás.

7.2 Termelés felfuttatása

A gyűjtési lehetőségeken túl, nagy potenciál rejlik a termelési munkálatok lebonyolításában is. A megye kedvező éghajlati viszonyainak is köszönhetően az itt termő gyógynövények minőségi szempontból versenyképesek lehetnek. Továbbá munkát ad a vidéki lakosságnak, ugyanis a gyógynövénytermesztés bizonyos állomásainál egyes technológiai elemek nem gépesíthetőek; kézimunka igényesek (háztáji gazdálkodás). A Békés megyei vidéki gazdaság fejlesztésének egyes esetekben kitörési pontja lehet (pl.: területenként/településenként speciális növények, helyi gazdaságfejlesztés).

Ahogy azt több szakmai dokumentum is leírja, a gyógynövénytermesztés a munkaigényes kertészeti ágazatok közé tartozik, amely szintén közfoglalkoztatási és egyéb akár az alkalmi munkaerő igénybevételét szabályozó rendeletek éltszerűbb tételével hosszútávon fejleszthető. Ennek fényében több célzott beruházással - akár ültetvényekre, gyógynövényekre, szárítókra, sajtolókra, lepárlókra és egyéb feldolgozó berendezésekre - megfelelően ki lehetne aknázni a megye adottságaiban rejlő, e téren megfigyelhető potenciálokat.

A Vidékfejlesztési Programban több témakörben is meg lehet találni az erre megfelelő támogatási lehetőségeket. Ilyenek többek között:

- Kertészetek korszerűsítése
 - Ültetvény telepítése és korszerűsítése: új ültetvények telepítése, valamint a meglévő ültetvények felújítása, korszerűsítése, fajtaváltás, művelésmód-váltás.
- Fiatal gazda program
- Mezőgazdasági kisüzemek korszerűsítése
- Gyógynövény termesztés támogatása
 - Évelő gyógy, aroma és fűszernövény ültetvény telepítése és korszerűsítése: új ültetvények telepítése, valamint a meglévő ültetvények felújítása, korszerűsítése.

A sikeres megvalósítás érdekében azonban fontos szem előtt tartani, hogy a ki, mit, hol elvek meghatározása nem elég a gyógynövénytermelést célzó közfoglalkoztatásban, kell a „miért/hova/kinek” is, a felvevő piac, amit nem mindig látnak az érintett szereplők, pl.:

önkormányzatok. Ezért is fontos, hogy egy szakmai téren megalapozott, megfelelően koordinált program kerüljön kidolgozásra, mely rendszer a pályázati beruházások után, hosszú távon is öfenntartó legyen.

7.3 Települési identifikáció/specializáció

Békés megye talajtani adottságaiból fakadóan nagyon sokféle gyógynövényt tudnánk termesztetni. Elsősorban a kamilla, a körömvirág és a levendula lehetne nagyobb mennyiségben termesztendő, hiszen ezek a gyógynövények nem igényelnek sok törődést, jól tűrik a szárazságot és a meleg időjárást is.

A **kamilla** farmakológiai hatása multifunkcionális, hiszen kívül-belül jótékony hatással bír. Elsősorban görcsoldó, gyulladáscsökkentő és sebfertőtlenítő hatása ismert; továbbá előszeretettel alkalmazzák a szépségiparban is különböző krémek alapanyagaként. Turisztikai szempontból is felhasználható lenne a belőle kinyert illóolaj, hiszen nyugtató, relaxáló és stressz csökkentő hatása révén egy-egy szauna szeánsz alkalmával, illetve a gyógyszállók kezelési helységeiben hozzájárulhatna a vendégek ellazulásához, feltöltődéséhez. Teaként, borogatás formájában egyaránt eredményesen felhasználható különböző gyulladások, illetve sebek ellátására, csökkentésére.

A **körömvirág** hámosító és vírusölő hatással bír; belsőleg teaként, külsőleg sebek fertőtlenítésére alkalmazzák. Hasznosítása a szépségiparban is igen elterjedt, rengeteg krém alapanyagaként megjelenik.

A **levendula** az egyik legváltozatosabban felhasználható gyógynövény. Fertőtlenítő, gyulladáscsökkentő, immunerősítő hatása van; csökkenti a szív-és érrendszeri panaszokat, aromaterápia során alkalmazva pedig enyhíti a fejfájást, oldja a stresszt és nyugtató hatással bír.

Megyénkben további, legalább 20-féle gyógynövény eredményesen termesztendő lenne, mint például **csipkebogyó, vadgesztenye, bodza**, különböző **menta-félék, csalán, máriatövis, vérehulló fecskefű**; továbbá a kettős funkcióval rendelkező (gyógynövény illetve fűszer) **kapor, bazsalikom, fűszerkömény, édeskömény, mustár, rozmarin, koriander és lestyán** is. A gyógynövénytermesztésre megyénk egész területe kiválóan alkalmas, de elsősorban a mezőkovácsházi és sarkadi járásokban kellene megteremteni hozzá az alapokat, mivel ez a két járás a leghátrányosabb helyzetű a megyében, és igen magas a munkanélküliségi mutatójuk. A gyógynövénytermesztés élőmunka igényes ágazat, így a kihasználatlan földterületek hasznosítása mellett munkalehetőséget is biztosítana rengeteg rászoruló embernek.

A **csipkebogyó** magas C-vitamin tartalma fokozza a szervezet ellenálló képességét, gyulladásgátló és immunerősítő hatású. A belőle készített tea kiválóan alkalmas a meghűlés, influenza kezelésére. Továbbá pozitív hatással van a vese-és hólyagbántalmakra és az emésztésre is. Gyógyászati felhasználásán túlmenően ízletes lekvár és szörp készíthető húsából; izfokozó hatása miatt pedig előszeretettel alkalmazzák gyümölcssteák adalékaként.

A **bodza** is több funkcióval rendelkezik, egészségjavító hatásai mellett szintén készíthető belőle szörp vagy lekvár is. Gyógynövényként felhasználva segíti a méregtelenítést, kiváló hashajtó és vízajtó hatással bír, ezáltal tisztítja a veséket és a bélrendszert. Továbbá rendszeres fogyasztása csökkentheti a koleszterinszintet és kiváló immunerősítő is. Csökkenti a lázat és hozzájárulhat az influenza tüneteinek enyhüléséhez.

A **vérehulló fecskefű** elsősorban szemölcsök és tyúkszem kiirtására alkalmas külsőleg használva, azonban alkalmazható gyomor-és bélrendszeri görcsök, máj-és epebántalmak enyhítésére, kezelésére is. Ugyanakkor vigyázni kell vele, mert nagy mennyiségben mérgező hatása van.

A **csalán** levelét és gyökerét hasznosítják gyógyászati célokra. Gyógyteaként igen sokrétű a felhasználási köre, többek között vizelethajtó, vértisztító, gyulladáscsökkentő hatású, de alkalmazható reuma, köszvény, bőrbetegségek, hólyaghurut, magas vérnyomás kezelésére is. A belőle készített főzet külső felhasználása segít az aranyér, bőrkiütések, hajhullás és korpa okozta kellemetlenségek enyhítésére. A szépségápolásban is jelentős szerepet kap ez a gyógynövény, hiszen a belőle készült krém alapos bőrtisztító, levelei pedig üdévé teszik a lehetet, így több fogkrém kedvelt alapanyaga is.

A **máriatövis** már a középkorban is elismert gyógynövény volt, elsősorban epe- és májpanaszok kezelésére alkalmazták. 2013-ban az év gyógynövénye címet is elnyerte hazánkban. Számos gyógyszer, gyógytermék és étrend kiegészítő alapanyaga. Vírusos eredetű májgyulladás esetén javítja a májfunkciókat, alkalmas az akut és krónikus májkárosodások kivédésére, illetve az alkohol és gyógyszerek okozta májkárosodások megelőzésére és kezelésére is. Gombamérgezés esetén - időben - a véráramba juttatva jelentősen csökkenthető a halálozások aránya.

A **kapor** az ókorban fertőtlenítő hatása miatt kedvelt volt a sebgyógyításban, jellegzetes íze miatt pedig ételek ízesítésére is alkalmazták. Erősíti az immunrendszert, csökkenti a koleszterinszintet és rendben tartja a vérnyomást, így hozzájárul a szívinfarktus és az agyvérzés megelőzéséhez. Segíti az emésztést, nyugtató és antibakteriális hatása van, alkalmazható felfúvódás ellen is. A belőle készült tea gyulladásgátló és hányinger-csökkentő, de csuklás ellen és hasfájós kisgyermeknek is adható.

A **rozmaring** javítja az emésztést, serkenti a központi idegrendszer működését, kiváló görcsoldó és fejfájás csillapító. Illóolaja hajkondicionáló hatása mellett külsőleg alkalmazva csökkenti az izom és ízületi panaszokat. Ezen túlmenően kiváló fűszernövény is.

A **menta** szintén sokoldalú gyógynövény. Serkenti a máj működését, alkalmazható emésztési panaszok esetén, enyhíti a lázat, hasmenést és a toxikus fertőzéseket is. Influenza, asztma és hörghurut esetén is kiválóan alkalmazható, továbbá remek szájfertőtlenítő hatása van. A fogyókúrázók körében is kedvelt növény, hiszen hozzájárul az anyagcsere folyamatok felgyorsulásához és segíti a zsírok emésztését. Fűszerként is alkalmazható, nemcsak az ételeknek, a koktéloknek is különleges ízt kölcsönöz.

A **méhempő** kozmetikai felhasználását tekintve elsősorban bőrproblémák kezelésére alkalmas, de belsőleg alkalmazva rengeteg betegség tünetét enyhíteni képes, mint például cukorbetegség, csonttörés, csonttritkulás, influenza, szív-és érrendszeri problémák, ezen felül pedig segít a méregtelenítésben is. Bár nem kifejezetten a gyógynövények közé sorolható, sokoldalú felhasználhatósága miatt érdemes elgondolkodni a méhészetben is, mivel a méz-készítésen túl nagyon sok kozmetikai termék alapja a méhpempő és a betegségek gyógyításában is szerepet játszhat megfelelő adagolás esetén.

Tekintettel arra, hogy a felsorolt gyógynövények bármilyen talajon képesek megélni és szeretik a napsütést, Békés megye adottságai kiválóak lennének a termesztésükre. Minden településen lehetne kialakítani egy gyógynövénykertet, ahol a helyi lakosok gondoznák az adott növényfajtát, így a munkanélküliséget is enyhíthetné az ágazat azon felül, hogy bevételt jelentene a települések számára. Ezek a növények alacsony ráfordítással is képesek hasznot termelni, hiszen nem igényelnek túl sok törődést, csupán a gazolásról kell gondoskodni.

7.4 Turisztikai attrakciófejlesztés

Tekintettel arra, hogy az emberek egyre inkább preferálják a gyógynövényeket és az azokat tartalmazó étrend kiegészítőket a szintetikus anyagokat tartalmazó gyógyszerek helyett, feltörekvőben van egy olyan turisztikai ágazat, amit gyógynövényturizmusnak neveznek. Ez nemcsak a fitoterápiát vagy az aromaterápiát foglalja magába, hanem a gyógynövények természetes élőhelyén történő túrázást is, kifejezetten a hegyvidéki területeken, illetve a nevezetesebb gyógynövény kertészetekben / lelőhelyeken. A gyógynövényturizmus sok esetben más programokkal és turisztikai ágazatokkal is összekapcsolódik; például a falusi vagy kulturális turizmussal, illetve a gyógynövényekből készült csokoládé-és italkóstoló

programokkal. A gyógynövénytermesztés így végső soron nemcsak munkahelyteremtő funkcióval bír, hanem több bevételi forrást is rejt magában, hiszen a kozmetikai, gyógyszerészeti felhasználáson túl lehetőséget nyújt a kitörésre a turizmus által is.

Békés megyében potenciális ágazat lehetne a gyógynövényturizmus, hiszen a kihasználatlan földek kiválóan alkalmasak gyógynövénytermesztésre, így a dunántúli és észak-magyarországi példák mintájára létre lehetne hozni egy gyógynövénykertészetet, ahol az érdeklődők természetes környezetükben ismerkedhetnének meg a megyében termesztett gyógynövényekkel, szakértő vezetésével. Esetlegesen egy helyi, gyógynövényekből összeállított specialitással is megismerkedhetnének a látogatók; például szappan, szörp, lekvár, csokoládé, pálinka. A kertészetekben különböző programok várnák az érdeklődőket, ezzel is idecsalogatva a turistákat. Ezen turisztikai ágazat célcsoportja elsődlegesen az idősebb korosztály, illetve az édesanyák lehetnének, így ennek megfelelően lenne összeállítva a programcsomag is. A kertészetekben kézműves programok, illetve kertgazdálkodási tevékenységek várnák az érdeklődőket, így kipróbálhatnák a gyógynövények termesztésével járó munkákat is a növények szemlélésén túlmenően.

További turisztikai hasznosítást jelenthet a gyógynövényekből kinyert illóolajok szállodai parban és gyógyfürdőkben való felhasználása. Külföldön már elterjedtek az úgynevezett illathotelek, ahol a vendégek különböző illatosítású szobákban szállhatnak meg, amely illat végigkíséri egész ott-tartózkodásukat. A szaunákban a felöntések alkalmával már hazánkban is alkalmazzák a különböző gyógynövények illóolaját, attól függően, hogy milyen hatást szeretnének elérni. Amennyiben Békés megyében adottak lennének a lehetőségek, megyén belül tudnánk hasznosítani a gyógynövényekből előállított termékeket, hiszen számos hotel és gyógyfürdő van nálunk, melyek biztosan nyitottak lennének az újra a forgalom és bevételeik növekedésének érdekében. A turisták számára különböző gyógynövényekből előállított emléktárgyakat, gyógynövénykeverékeket lehetne árusítani, hogy hazavihessék magukkal az itt szerzett emlékeket például egy gyertyába vagy egy üveg lekvárba zárva. Továbbá a különböző településeken létrehozott kertészetekhez kapcsolódóan lehetne gyógynövény napokat rendezni, ahol nemcsak az adott településen termesztett gyógynövényt és a belőle készített termékeket mutatnák be, hanem az ország több pontján lévő kertészetet is be lehetne vonni a programokba. Így a „falunap” idővel kinőné magát, és akár fesztivált is lehetne a későbbiekben rendezni, amely országos hírű, akár csak Tihanyban, Pannonhalmán vagy Bükk-szentkereszten.

7.5. Önálló kozmetikai brand kifejlesztése

A gyógynövények egy másik felhasználási területét a kozmetikai termékek köre jelentheti. Egy önálló kozmetikai brand kifejlesztése kitörési pontként szolgálhat az elmaradott, de az erős növénytermesztési tradíciókkal rendelkező Békés megyei térségek számára. További előnyként jelenik meg az egyszerű engedélyezési eljárási folyamat, amely ezen termékcsoporthoz vonatkozik.

A megye területspecifikus gyógynövénytermesztő térképe alapján jó minőségű és nagyobb mennyiségben termeszthető gyógynövények felhasználásával teljesen természetes alapú kozmetikai termékek házi, kisüzemi előállítására és értékesítése új, jövedelemtermelő tevékenységként jelenhetne meg.

A szellemi, természeti, humán, marketing és infrastrukturális erőforrásokra alapozva, illetve azok továbbfejlesztésével önálló kozmetikai brand létrehozásához és fenntartható működtetéséhez a következő folyamat adhat keretet:

1. Oktatás: mit és hogyan

A területi specifikáció alapján beazonosított gyógynövény szakszerű termesztése.

2. Az elsajátított tudás alkalmazásával termesztés beindítása

Ehhez a szükséges eszközök biztosítása (pl. öntözőrendszer, fóliaház, kézi szerszámok, tároló és hordozó eszközök, kozmetikumok elkészítéséhez szükséges eszközök) egyénenként és / vagy településenként.

3. Gyógynövények feldolgozása beépíthető alapanyaggá a megszerzett tudás alkalmazásával

4. További alapanyagok beszerzése

Tradicionalis, régi receptúrák újragondolásával, például a szilárd, múltban gyökerező sertésenyésztési hagyományokra építve tisztított sertészsír felhasználása, mely a manapság gyakran használt kőolajszármazékokkal szemben számos előnyös tulajdonsággal bír.

5. Késztermék előállítása

A területi elemzések alapján termékpaletta kialakítása, mint például házi sampon, szappan, testápoló, mosószer, tisztítószer, illóolaj, ajakápoló, kézkrém, stb.

6. Egységes arculati terv alapján kialakított csomagolás - brand

7. Szervezett formában történő működés kialakítása jogi, társadalmi és gazdasági szempontok szerint meghatározott legmegfelelőbb cégformában, melynek a feladata lenne a szállítás, értékesítés megszervezése, illetve egy jól átgondolt

arculat kialakítása.

8. Bemutató mintagazdaság kijelölése turisztikai, oktatási céllal.

Azonban nagyon fontos a piaci igények felmérése, melyet minimálisan a következő tevékenységek útján célszerű elvégezni:

- a lehetséges vásárló csoportok és értékesítési csatornák beazonosítása, elérési lehetőségek keresése
- a kereslet, a minőség, a mennyiség és a különleges igények felmérése
- a marketing lehetőségek meghatározása a termékek helyi vagy regionális szintjén
- termelési és csomagolási módszerek összehasonlító elemzése, az árak és az időfüggő keresleti ingadozás kockázatának kiküszöbölési lehetőségei
- a termékpiacon előírt tanúsítványok, engedélyek meghatározása, mely a helyi termékeknek akár hozzáadott értéket is szolgáltathat.¹⁵

7.6. Gyógyszeripari beszállítói kapcsolatok kiépítése

Ahogy az az 2.3 *Felhasználás* című fejezetben bemutatásra került, a gyógyszeripar nagyon csekély mennyiségben alkalmaz a gyógyszergyártáshoz gyógynövény alapanyagokat, amit személyes interjúk során elhangzottak is megerősítettek. Továbbá a külföldi tulajdonú gyógyszergyárak központi beszerzési forrásokból biztosítják a termeléshez szükséges alapanyagokat.

Ugyanakkor a gyógyhatású készítmények és étrend kiegészítők piacán tapasztalható forgalom növekedés mindenképp ösztönzőleg hat a gyógynövény termesztési és értékesítési törekvések irányába. A piaci lehetőségek feltérképezése érdekében számos gyártó működik a magyar piacon, akik potenciális gyógynövény felvevők lehetnek:

- Bayer
- Egis
- Phoenix-Pharma
- Lilly
- Jansen-Cilag
- Merck Novartis

¹⁵ <http://www.traditionalandwild.eu/hu/images/Strategia/capbildstrat.pdf>

- Richter
- Sanofi-Aventis (Chinoin)
- TEVA
- stb.

Nagyobb étrend kiegészítőket gyártó cégek:

- Béres
- Naturland
- Bioextra
- Boiron Homeopátia

7.7.Étrend kiegészítők gyártásának kiépítése

Napjainkban egyre fontosabb szerep jut az egészséges és kiegyensúlyozott életmódnak, amelynek elengedhetetlen része a rendszeres és aktív testmozgás, valamint az egészséges táplálkozás. Ez magában foglalja a megfelelő mennyiségben történő minőségi tápanyagok bevitelét is, ám természetes úton ez nem minden esetben oldható meg. Ennek köszönhető, hogy a korszerű, természetes alapanyagokat tartalmazó étrend-kiegészítők egyre népszerűbbek.

Szinte ugrásszerűen megnőtt ezen étrend-kiegészítő készítmények száma a piacon, nap mint nap jelennek meg új termékek, ezért ahhoz, hogy a fogyasztókhöz eljuthassanak, szükséges a célnak megfelelő és modern designnal történő előállítás. A terméktulajdonosok számára a bérnyártás lehetősége teljes körű és előnyös lehetőséget biztosít, amely költséghatékony módon teszi lehetővé az étrend-kiegészítők előállítását jelentősebb beruházások nélkül. Ma már az ország számos pontján megtalálhatók olyan üzemek, amelyek gépsoraikat étrend-kiegészítők gyártására rendezték be.

A gyártóknak és a forgalmazóknak azonban megnövekedett elvárásokkal kell szembe nézniük. Elsődleges szempont, hogy az előállítási módszerek és a késztermékek megfeleljenek a szabványoknak, emellett könnyen fogyaszthatóak is legyenek. Ezeknek a szempontoknak leginkább a kemény zselatin kapszulák felelnek meg. A kapszulatöltés lehetősége megoldást nyújt olyan készítmények előállításához, melyek por állagúak, de kellemetlen az ízük vagy más miatt indokolt, hogy kapszula formában fogyaszthatóvá váljanak. A zselatin védi a gyógyszert a levegőtől és a nedvességtől, ezért előszeretettel alkalmazzák a gyártók a kapszulatöltésnél. Azért is szükséges a zselatin bevonat, hogy a

gyógyszer hatóanyagai ne károsítsák a gyomor nyálkahártyáját, vagy fordított esetben a gyomor savas közege ne rontsa a hatóanyagokat. A kemény és a lágy kapszulára jellemző a könnyű és higiénikus bevétel, a gyors felszívódás a gyomorban. A zselatinkapszulák nagy előnye, hogy nem irritálja a gyomrot és a beleket, sőt a kapszulák színezése is lehetséges, amely a fényvédelem miatt fontos.

A legtöbb bérnyártással foglalkozó cég manapság már a termékek teljes körű kezelését is vállalja az alapanyag beszerzésétől a feldolgozáson, gyártáson, a minőségi ellenőrzésen és a csomagoláson át egészen a késztermék szállításáig. Az alábbi ábra szemlélteti a bérnyártás folyamatát:¹⁶

7.8. Önálló logisztikai hálózat felépítése

Ahhoz, hogy megfelelő logisztikai hálózatot alakíthassunk ki a megyében, elsősorban az infrastrukturális feltételek javítása lenne szükséges. Egy hálózat kiépítése hosszabb folyamat, mely több lépcsőből áll:

- gyűjtőkörzetek kijelölése
- gyógynövény termesztő ültetvények hálózatának kialakítása

¹⁶ <http://www.esentico.hu/bernyartas>
<http://www.ujdonsagok.hu/>

- gyűjtő- és termeszto körzetenként felvásárló helyek kijelölése, létesítése
- elsődleges feldolgozó üzem létesítése
- alapanyag szállítás és késztermék kiszállítás
- értékesítő hálózat kialakítása.